

ALMAN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN DÖNÜŞÜMÜ VE ALMANYA’NIN ULUSLARARASI POLİTİKAYA PROAKTİF KATILIMI

Fikret BİRDİŞLİ*

Öz

Alman stratejik kültürü tarihsel olarak baskın, militarist, otoriter ve yayılcı nitelik taşımakla birlikte aynı zamanda eleştirel düşünceye sahip, uzlaşmaya ve gelişime açık karaktere sahiptir. Tarih boyunca pek çok savaşa neden olan bu stratejik kültür İkinci Dünya Savaşı'nın ardından galip devletlerce baskılanarak kontrol altına alınmıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın jeopolitik koşulları altında tam egemenliğini yeniden elde eden Almanya'nın stratejik kültürü "sivil güç" (Zivilmacht) olarak ifade edilen sağduyulu pasifizmden yeniden bir dünya politikasına (Weltpolitik) doğru evrilmiştir. Fakat Almanya "sivil güç" politikasına olan bağlılığını ispatlamak için "Dünya Politikasını" "gezegenel bir sorumluluk ahlakına" dayandırmaktadır. Postmodern dönemin koşulları altında Almanya dış politikada "Merkezden Liderlik Etme" (Führung aus der Mitte) konseptini geliştirerek uluslararası politikada daha fazla söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla tarihsel süreç içinde Almanya'nın stratejik kültürünün her koşulda güç olma arzu ve özelliğini koruduğunu ve bu doğrultuda Almanya'nın yeniden uluslararası sistemin önemli bir aktörü olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kavramlar: Almanya, Beyaz Kitap, Kültürel Realizm, Stratejik Kültür, Ulusal Güvenlik,

TRANSFORMATION OF THE GERMAN STRATEGIC CULTURE AND ITS PROACTIVE INVOLVEMENT IN THE INTERNATIONAL POLICY

Abstract

German strategic culture has dominant, militarist, authoritarian and expansionist characteristics, as well as being to open to the critical thinking, compromising and developments. This strategic culture, which has caused many wars throughout history, has been suppressed and controlled by the victorious states after the Second World War. However, after getting full sovereignty under the geopolitical conditions of the Cold War time, German strategic culture evolved from German pacifism which is called as the "civilian power" (Zivilmacht) into world politics (Weltpolitik). Yet, Germany, to prove its commitment to 'civilian power' politics, has grounded its world politics on "planetary responsibility ethic" (Planetarischer verantwortungsethik). At the same time, under the postmodern conditions, Germany tries to be more active on international politics by developing a foreign policy concept that is called as "the Leading from Center" (Führung aus der mitte). Therefore, it is possible to pronounce that Germany's strategic culture has preserved its characteristics of being a power in every circumstance in the history and that they have got an important actor of the international system accordingly.

Keywords: Cultural Realism, Foreign Policy of Germany, National Security Strategy of Germany, Strategic Culture.

* Doç.Dr. İnönü Üniversitesi, Stratejik Araştırmalar Merkezi, fikret.birdisli@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3832-7749

GİRİŞ

Almanlar modern tarih boyunca uluslararası politikada aktif yer alan ulusların başında gelmektedir. 20'nci yüzyıla girerken sahip olduğu kara ve deniz gücüyle Avrupa'da güçler dengesinin önemli bir parçası olan Almanya, uluslararası politikadaki proaktif tutumuyla tarihin en büyük savaşları olan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında birinci derecede sorumluluk taşımıştır. Bu nedenle savaş sonrası yapılan anlaşmalarda Alman stratejik kültürü galip devletler tarafından baskılanarak pasifize edilmeye ve Almanya kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.

Soğuk Savaş yıllarında gelişen koşullar ve Almanya'nın yeniden toparlanma çabaları bir ara uluslararası sistemden adeta dışlanan bu ülkeyi yeniden Avrupa siyasetine döndürürken, Alman stratejik kültürünün de nüksederek zaman içinde kuşatılmışlık ve eziklik psikolojisinin aşılmasına başlandığı düşünülmektedir. Öyle ki, günümüzde küresel ekonomiye olan katkılarının yanı sıra Avrupa Birliği'nin motor gücü olarak uluslararası politikada etkinliğini her geçen gün artıran Almanya, uluslararası sorunların çözümüne yönelik pek çok konuda adını BM Güvenlik Konseyi üyelerinin yanına P5+1¹ olarak yazdırmayı başarmıştır. Bu bakımdan Almanya'nın stratejik kültürü ve uluslararası politikaya yönelik vizyonu uluslararası ilişkiler alanında yapılan analizlerde göz ardı edilmemesi gereken önemli bir faktör olarak incelenmeye değerdir.

Uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanında çalışan akademisyenler arasında stratejik kültürün devletlerin dış politikalarını ve genel stratejisini etkilediği konusunda bir görüş birliği oluşmuştur. Bu bağlamda stratejik kültürle ilgili çalışmaların sayısının daha çok soğuk savaş sonrası dönemde arttığı görülmektedir. Bu gelişmede Dış Politika Analizi (FPA)'nin uluslararası ilişkilerde bir alt çalışma alanı olarak ortaya çıkması ve özellikle güvenlik politikaları üzerine çalışan akademisyenlerin siyasal kültür yerine daha öznel bir kavrama ihtiyaç duymalarının büyük etkisi vardır. Nitekim bu gerekçelerle stratejik kültür kavramı ilk kez 1970'li yılların sonuna doğru Jack Snyder (1977) tarafından kullanılmış, fakat kavramın kullanımının yaygınlaşması ve içeriğinin derinleştirilmesi 1990 sonrası yıllara kalmıştır. Çünkü ana akım teorilerin Soğuk Savaşın sona ermesini açıklamakta yetersiz kalmaları üzerine 1990 sonrası dönemde sosyal teorilere olan

---

¹ BM Güvenlik Konseyi daimi beş üye ülke ve Almanya

ilgi de artmıştır. Bu kapsamda 1995 yılında Alastair Johnston (1995)'un Çin'in güvenlik politikalarını incelediği Kültürel Realizm isimli kitabı sosyal karakterin devlet davranışını etkilediği yönündeki iddia ve bulgulara ilk örneklerden biri olarak verilebilir.

İlerleyen yıllarda İnşacılık (Constructivism), Yapısalcılık (Structuralism) gibi yaklaşımlar ve Söylem Analizi (Discursive Analysis) gibi tekniklerin ilgi görmesiyle kültür ve güvenlik politikaları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısı da artmıştır.

Stratejik kültürün uygulamadaki politikaya nasıl yansıdığını ortaya koymaya çalışan araştırmaları ise az sayıda olsa da lisansüstü tezlerde görmek mümkündür. Bu bağlamda İngiliz Genel Stratejisi (Macmillan, 1996); İskandinav ülkelerinin stratejik kültürü (Neumann, 2005), ve Avustralya, Brezilya, Güney Afrika, Birleşik Krallık ve ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi yapım süreçlerini karşılaştıran çalışmalara literatürde rastlanmaktadır. Bunlar arasında Almanya üzerine yapılan çalışmaların sayısı ise oldukça azdır.² Bu yönde yapılan çalışmaların sayısının iki Almanya'nın birleşmesinin ardından artmış olması ise dikkat çekicidir. Örneğin Brechenmacher (2010)'ın *Die Bonner Republik: Politisches System und Innere Entwicklung der Bundesrepublik* isimli çalışması Almanya'nın bölünmesinden birleşmesine kadar geçen sürede yaşanan gelişmeleri incelemektedir. Almanya özelinde dikkat çeken çalışmalardan biri de Alman siyasetçiler tarafından gerçekleştirilen çalışmalardır. Örneğin Fischer (1994) tarafından yazılan *Risiko Deutschland: Krise und Zukunft der Deutschen Politik* isimli kitapta birleşme sonrası Almanya'nın kendi yoluna (Sonderweg) dönmesi konusunda ki görüşlere yer verilmiştir.³

Almanya'nın stratejik kültürü ya da dış politikasında yaşanan değişim konusunda yapılan çalışmaların sayısı Almanya'nın Kosova harekâtına aktif destek vermesi üzerine daha da artmıştır. Örneğin Hyde-Price (2001, ss.19-34) Alman dış ve güvenlik politikası konseptinin “sivil güç” özelliğini koruyup korumadığı sorgulamıştır. Benzer biçimde Lantis (2002, ss.21-46) de Almanya'nın Kosova ve Bosna'da yaşanan insan hakları ihlallerine yönelik askeri müdahaleye katılmasının Alman stratejik kültüründe bir kırılma yaratıp yaratmadığını incelemiştir. Her iki

---

² Bu konuda rastlanan lisansüstü tezlerden biri Birmingham Üniversitesi'nde 2000 yılında K.Longhurst tarafından hazırlanan “Strategic Culture: The Key to Understanding German Security Policy” isimli doktora tezidir.

³ Fischer Almanya Federal Şansölyesi Gerhard Schröder hükümetinde 1998-2005 yılları arasında Federal Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.

çalışma da Almanya'nın Kosova Operasyonu'na aktif katılımının uluslararası alanda bazı soruları gündeme getirdiğinin göstergesi olarak algılanabilir. Benzer biçimde Harnisch (2012, ss.71-93) de Almanya'nın Irak Savaşı koalisyonuna katılmamasına dikkat çekerek, Almanya'nın stratejik kültüründe bir değişim olup olmadığı konusunda bu kez daha temkinli olarak incelenmiştir. Tüm bu çalışmalardan anlaşılabilceği gibi soğuk savaş yıllarında ve sonrasında Almanya'nın dış ve güvenlik politikasında yaşanan gelişmeler akademisyenlerin ve uzmanların dikkatini çekmiş ve Almanya'nın uluslararası politikaya merkezi bir güç olarak yeniden dönüş yaptığı ileri sürülerek bunun nedenleri pek çok açıdan incelenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu makalede ise genel anlamda Alman stratejik kültürü ile ilgili daha önceki çalışmalara benzer bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu makaleyi diğerlerinden ayıran yön ise Alman stratejik kültüründe yaşanan değişimi tarihsel süreç içinde ve tarihsel determinizm bağlamında ele almasıdır. Bu kapsamda çalışmanın hipotezi “İkinci Dünya Savaşı'nın ardından baskılanan Alman stratejik kültürü zamanla nüksetmiş, 1990 sonrası dönemde Almanya uluslararası politikaya merkezi bir güç olarak yeniden dönüş yapmıştır” şeklinde belirlenmiştir. Hipotezde vurgulanan Alman “realpolitığının” kendini tekrarlama yeteneği, Alman stratejik kültürüne dayandırıldığından, bu stratejik kültürün etkin öğeleri öncelikle Almanya'nın siyasi tarihinde aranmıştır. Bu bağlamda saptanan temel kavramlar ve yaklaşımlar tarihsel süreç içinde aranarak Alman stratejik kültüründeki süreklilik ortaya konulmaya çalışılmıştır. Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası politikaya aktif dönüşü ile ilgili gelişmeleri takip etmek için 1969'dan sonra yayınlanmaya başlanan Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri (Beyaz Kitap) birincil kaynak olarak ele alınmış ve orijinal belgeler üzerinden tarama yapılmıştır. Bu kapsamda çalışmada tarihsel ve betimsel analiz yöntemi kullanılmış olup elde edilen bulgular niteliksel olarak sınıflandırılıp yorumlanmıştır.

1. STRATEJİK KÜLTÜR VE ALMAN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN ÖĞELERİ

Stratejik kültür kavramı güvenlik çalışmalarında konstrüktivist yaklaşımın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Siyaset biliminde bir devletin dış politika ve güvenlik alanındaki tutum ve politikaları analiz edilirken genellikle Almon ve Verba (1963, ss.11-14) tarafından yapılmış olan siyasal kültür kavramı kullanılmıştır. Buna göre her siyasal sistem, siyasal eylem bakımından belli bir

oryantasyona sahiptir ve bu oryantasyonu içeren toplumun siyasal sistemle ilgili inanç ve tutumları ise siyasal kültür olarak tanımlanır. Fakat bu tanımlama güvenlik politikalarının analizinde yetersiz bulunduğundan Snyder (1977, s.8) tarafından stratejik kültür kavramı geliştirilmiştir. Snyder (1977)'e göre, stratejik kültür “stratejik bir toplumun üyelerinin, stratejik tercihle ilgili eğitim ya da taklit yoluyla edindikleri ve birbirleriyle paylaştıkları alışlagelmiş davranış kalıplarının, şartlı duygusal reflekslerin ve fikirlerin toplamı olarak” tanımlanabilir. Bu tanımdan yola çıkıldığında stratejik kültür, tarihsel bağlamda birikimsel bir tecrübenin ürünü olarak kabul edilebilir (Gray, 1999, s.28). Örneğin, Booth (2005,s.26) da Lantis gibi stratejik kültürün tarih, coğrafya ve siyasal kültürden türetildiği düşüncesini taşır ve stratejik kültürün savaş ve barış konusundaki tutum ve davranışlara yön verdiğini vurgular. Buna göre stratejik kültür, aktörlerin uluslararası politikada kuvvet kullanımı, kendini ve ötekini tanımlama, asker-sivil ilişkilerini düzenleme ya da uluslararası politikada kendine bir rol biçme gibi davranış paternlerini biçimlendirmede önemli rol oynar. Stratejik kültür tanımında semboller, savaş, çatışma ve şiddet konularında metaforlar, mitler gibi inşacı unsurlar stratejik çerçeveyi oluştururlar. Bu stratejik çerçeve devletlerin güvenlik ve dış politika konusundaki tercihlerini, ulusal ve uluslararası sorunların çözümüne yönelik tutum ve yaklaşımlarını, bu yaklaşımların zihinsel arka planını biçimlendirmekte işe yarar.

Sonuç olarak stratejik kültüre “güvenlik hedeflerini elde etmek için uygun amaç ve araçları belirleyen, kolektif kimliği ve diğer gruplarla ilişkileri biçimlendiren, ortak tecrübeler ve (hem sözlü hem yazılı) kabul edilen öykülerden türemiş ortak davranış biçimleri, varsayımlar ve inançlar sistemidir” diyebiliriz.

Ulusal güvenlik ve savunma politikalarının stratejik kültür ve normlar bağlamında ele alınması, geçmişin ‘olduğu gibi’ değil, toplumlar ve onların yönetici ağları tarafından nasıl algılandığını anlamaya da imkân sağlamaktadır. Stratejik kültür, ülkeler için güvenlik ve savunma politikalarında bir çeşit güdüsel etki taşır. Devletin kendisi hakkında sahip olduğu algı (dünyadaki rolü, tehdit algılaması, gücün kullanımına ilişkin meşru kabul edilen amaç ve araçlar) tarihsel bir süreç içinde oluşmuş ve stratejik kültürünün de etkisiyle günümüzdeki politikalarına yansımıştır. Bu nedenle stratejik kültür kavramı güvenlik politikalarını devlet düzeyinde inceleyen çalışmalar için analitik bir derinlik sağlar.

Stratejik kültürü etkileyen ya da biçimlendiren faktörler Snyder (1977:94) tarafından şu şekilde sıralamıştır:

- a. Algılanan tehditler
- b. Teknolojik gelişmeler
- c. İnanç ve tutumlarla iç içe geçmiş güçlü bilişsel kapasite
- d. Tarihsel miras (etnosentrizm, eksepsiyonalizm, tarih vizyonu)
- e. Politika yapım sürecinde yer alan diğer kurumların ve ordunun siyasette rolü konusundaki yaygın toplumsal kanaat ve inançlar.

Bu kapsamda Alman stratejik kültürünün nasıl biçimlendiğini anlamak için yukarıda verilen faktörler bağlamında Alman siyasi tarihi içinde tarama yaparak bu makalenin kapsamı için kullanışlı veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

1.1. Alman Ulusal Bilinci ve Stratejik Kültürünün Nitelikleri

Alman ulusal bilincini ve stratejik kültürünü biçimlendiren ilk unsur güvenlik kaygıları ile ilgilidir. Bu bağlamda Alman ulusal bilinci tarihsel süreç içinde Avrupa kıtasındaki güç mücadelelerinin Germen kabileleri üzerinde neden olduğu baskı etrafında ortaya çıkarak şekillenmiştir. Bunun ilk örnekleri Roma baskısı ile Hun akınlarının ortasında kalan Ren civarındaki Germen kabilelerinin birbirine yaklaşmasıyla oluşan proto-germen bilincidir. Bu bilinç öncelikle *defansif* bir nitelik taşımaktadır. Roma ve Hun akınları karşısında ancak geniş kabilelerin ayakta kalabileceğini öğrenen Germenler, dördüncü yüzyılda Ren boylarındaki Alemanniler ve Tuna boylarındaki Gothlardan oluşan iki büyük konfederasyon şeklinde örgütlenmişlerdir (Kinder ve Hilgeman, 2011,s.115).

Alman stratejik kültürü için tarihsel bağlamda saptanan ikinci unsur coğrafi özelliklere dayalıdır. Yaşadıkları coğrafyada kendilerini doğal olarak koruyacak fiziksel engellerin bulunmaması nedeniyle saldırı kadar etkileşime de açık olan Germen kabileleri Romalılar ile ticari ve kültürel ilişkiler geliştirmeye çalışmışlardır. Bu durum proto-Germen bilincine *uzlaşmaya ve gelişime açık* bir karakter kazandırmıştır. Ayrıca Romalılarla karşılıklı ilişkiler geliştiren Germen kabileleri zaman zaman Roma ordusunda hizmet verdikleri gibi Roma kültüründen ve yaşam biçiminden de önemli ölçüde etkilenmişlerdir (Leysner, 2018, s.4).

Alman stratejik kültürünü biçimlendiren üçüncü unsur ise sosyo-politik nitelikler taşır. Hun akınları karşısında tutunamayan Germen kabileleri zaman içinde Avrupa'da yer değiştirerek İtalya'ya ve İspanya'ya hatta Afrika'ya doğru yayılmışlar. Bu olaylar Germen kabilelerinin Romalılarla olan etkileşimini daha da artırarak Germen savaşçılar ve Romalı şehirli elitler arasında yaşanan evlilikler yoluyla bir transformasyona ve Germenler arasında *aristokrat sınıfların ortaya çıkmasına* neden olmuştur. Ayrıca bu transformasyon Germenlerin, Romalıların askeri ve sosyal organizasyonlarını da miras olarak devralmalarına neden olmuştur (Leyser 2018, s.6).

Dördüncü unsur ise yine sosyo-politik nitelikler taşımakla birlikte toplumdan çok yönetim gelenekleriyle ilgilidir. Kral Şarلمان döneminde bölgede yaşanan iç mücadelelere bağlı olarak Germenler arasında emperyal aristokrasinin lokal elitlere dönüşmesi ve partikülarist hanedanlıkların ortaya çıkması sonucu, bölge Germen kralların tekelinde serbest, yarı serbest alanlar haline gelmiştir. Bu durum Germen krallıkları arasında iç bağımlığı artırırken halk üzerindeki *seküler otoriteyi güçlendirmiştir*. 12'nci yüzyıla kadar Avrupa politikasında etkin olan Germenler V.Henry'den sonra ise Habsburg hanedanlığının yükselişine kadar bu güçlerini kaybetmeye başlamışlardır (Leyser 2018, ss.18-34).

14'ncü yüzyılda İngiltere ve Fransa arasında cereyan eden Yüz Yıl Savaşları ile İtalyan şehir devletleri arasında yaşanan iç savaş, Avrupa'da ticaretin Akdeniz'den Alp geçitlerine ve Ren vadisine yönelmesine neden olmuştur. Bu durum reformasyon öncesi Alman prensliklerinin askeri ve siyasal kapasitelerinin üzerinde bir ekonomik zenginliğe ulaşmaları gibi bir sonuç doğurmuştur. Bu zenginlik kilise nedeniyle yönetsel, yasal ve finansal hegemonyalarını tamamlayamayan lokal yöneticilerin tepkilerine zemin hazırlamıştır. Bu yöneticilerin ihtiyaç duydukları yeni bir söylem ise Martin Luther tarafından dile getirilen dini reform ile uyuşmuştur (Kinder ve Hilgeman,2011, s.115).

Germenlerin Avrupa'daki ekonomik üstünlüğü 16 ve 17'nci yüzyıllarda yeni keşifler nedeniyle Avrupa'ya akan altınlar ve hızlı nüfus artışı nedeniyle sona ermeye başlamıştır. Salgın hastalıklar nedeniyle de gelirler azalmış, üretim seviyesi düşmüştür. Ekonomideki bozulmaların sosyal yapı üzerindeki etkileri ilk olarak dinin sorgulanmaya başlanması şeklinde kendini göstermiştir. Bunun sonucunda biri Katolik diğeri Protestan reformu olmak üzere iki "sosyopolitik aktivizm" ortaya çıkmıştır. Bu aktivizm zamanla bölgesel çatışmaları körüklemiş ve Otuz Yıl Savaşları'nın ardından varılan Westfalya Barışı ile emperyal güç yerine

prensliklerin ülkesel egemenliklerini öne çıkarmıştır (Leyser2018, s.77). İmparatorluğu oluşturan bu prenslikler arasında ise arazi ve mülkiyetin büyüklüğü her bir prenslik arasında hiyerarşi ve gelenekleri belirleyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Ayrıca savaşların bozmuş olduğu sosyal ve ekonomik yapıyı yeniden dengeye oturtmak için üretim ve ticaretten başka bir yol kalmadığından, bu koşullar açısından en avantajlı olan Bradenburg-Prusya ve Avusturya diğer prenslikler arasında daha önemli konuma sahip imparatorluk birimleri olarak öne çıkmışlardır (Leyser2018, s.113).

On sekizinci yüzyılın ortaları ve on dokuzuncu yüzyılın başlarını içeren yüzyıl boyunca Avusturya, Fransızların Avrupa’da genişlemesini engellemiştir. Fakat askeri açıdan güçlü ve etnik bakımdan daha homojen olan Prusya ile birlikte ortaya çıkan Alman düalizmi birleşik bir Almanya’nın oluşmasına da engel olmuştur (Kinder ve Hilgeman, 2011, s.4). Bununla birlikte on sekizinci yüzyılın ortalarından itibaren bu durum değişmeye başlamış ve Batı’da var olan *pragmatizme* karşı, Ren bölgesinde *introspektif idealizm*⁴ gelişmiştir. Bu bağlamda bölgede ulusal bölünmüşlüğe son verme arzusu yönünde fikirler gelişmeye başlamışsa da bunun hayata geçmesi için güçlü bir siyasi iradeye ihtiyaç olduğu açıktır. Nitekim bu realite zamanla Şansöyle Bismarck’ın güç politikasının önderliğinde ve bölgenin güçlü devleti Prusya Krallığı altında birleşik bir Almanya’yı ortaya çıkartmış, fakat bunun yanı sıra bu realite adeta bir yan etki olarak Alman stratejik kültürüne *müşfik despotizm* (*Benevolent or Enlightened despotizm*) niteliği kazandırmıştır. Bu stratejik kültür, Bismarck dönemi Almanya’sında Güç Politikası (Matchpolitic), II. Wilhelm dönemi Almanya’sında ise Dünya Politikası (Weltpolitik) şeklinde kendi varlığını korumaya devam edecektir (Uçarol, 2013, s.287; Roskin, 2014, ss.204-205).

II. Wilhelm dönemi izlenmeye başlayan Dünya Politikası (Weltpolitik) ise Almanya’yı Avrupa’nın önemli güçleriyle karşı karşıya getirmiş ve dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı’nın koşullarını da hazırlamıştır. Birinci Dünya Savaşı’ndan Almanya yenik çıkınca müttefiklerin sivil bir hükümetle daha yumuşak bir anlaşma yapacaklarına inanan ve “teslim olmanın utancını” başkalarına devretmek isteyen Hindenburg ve Ludendorff’un Kayser’e önerdiği siyasi reform programı bir yarar

---

⁴“İntrospektif idealizm” kavramı eylemlerin, politikaların niteliğini sonuçlarına göre değerlendiren Pragmatizme karşı iç yapıdan, zamanın ve bölgenin gerçeklerinden kaynaklanan ihtiyaçların sevgiyle işbirliği, normlar ve ortak değerlere vurgu yapan bir dış politika anlayışını/ihtiyacı anlatmak için kullanılmıştır.

sağlamamış ve Almanya 1919 yılında yapılan Versailles Anlaşması'nın ağır koşullarından kurtulamamıştır (Storer, 2015, s.48).

Almanya Versailles Anlaşması'nın ağır koşullar altında uluslararası sistemde adeta tecrit edildiyse de 1 Aralık 1925'de imzalanan Locarno Anlaşması ile yeniden uluslararası sisteme dönüş fırsatı yakalamıştır (Uçarol, 2013, s.683). Fakat savaş sonrası koşullar ile 1929'da başlayan dünya ekonomik buhranının (Great depression) Alman iç politikasına yansımaları, Alman despotizminin daha sert ve katı biçimde Hitlerle birlikte yeniden ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kez Wilhelm döneminin dış politikasını ifade eden Dünya Politikası (Weltpolitik), Hitler dönemi ile birlikte Dünya Gücü (Weltmacht) politikasına dönüşmüştür (Storer, 2015,s.8). Hitler'in Yaşam Alanı (Lebensraum) tezi ise Alman stratejik kültürünün tüm öğelerini içeren politik bir manifesto olarak yeni dönemi şekillendirmiş, ardından Leyser (2018,s.77)'in ifadesiyle “sahte bir bilimsellik altında steril bir toplum” (Volksgemeinschaft) denemesini ortaya çıkartmıştır.

Hitlerin revizyonist politikaları altında gelişen İkinci Dünya Savaşı ise Almanya'ya beraberinde sadece yenilgiyi değil, savaş sonrası yapılan antlaşmalarla bölünmeyi de getirmiş ve ağır barış anlaşması koşulları Almanya'yı parçalayarak iki yarı egemen devlet konumuna düşürmüştür.

2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ÇAĞDAŞ ALMANYA'NIN DOĞUŞU VE DIŞ POLİTİKASI

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1945'te Almanya Sovyetler Birliği, ABD, Britanya ve Fransa'nın işgaline uğramış ve 1949'da Federal Almanya Cumhuriyeti ile Alman Demokratik Cumhuriyeti olarak ikiye bölünmüştür. Doğu Almanya olarak da anılan Alman Demokratik Cumhuriyeti Sovyetler Birliği kontrolündeki bir uydu devlete dönüşürken, Batı Almanya olarak da bilinen Federal Almanya Cumhuriyeti de Batı Bloğunda yer almıştır. Fiilen ve hukuken oluşturulan bu durumdan sonra Batı Almanya savaşın sorumluluğu ve savaş sırasında azınlıklara yönelik soykırımın neden olduğu ezikliği atabilmenin ve uluslararası toplumun saygın bir üyesi olarak yeniden kabul görmeyi çabası içine girmiştir. Bu kapsamda benimsediği stratejiyi betimleyen iki kavramdan biri “*Sivil Güç (Zivilmacht)*”, diğeri ise “*Yalnız Başına Asla (Nie wieder alleine)*” konseptidir. Bu iki konsept savaş sonrasında ve soğuk savaş yıllarında Almanya'nın güvenlik ve dış politikasının esasını oluşturmaktadır (Czempiel,2002). Bu kapsamda 1949-1963 yılları arasında Konrad Adenauer döneminde izlenen Batı Politikası (Westpolitik) Almanya'nın Batı'ya yeniden entegrasyonunu hedeflemektedir. Nitekim bu amaç

doğrultusunda Almanya 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne 1951'de AKÇT (Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı)'ye 1954'te Batı Avrupa Birliği'ne ve son olarak da 1955'te NATO'ya katılmıştır.

Soğuk savaş yıllarında artan Sovyet tehdidi nedeniyle İngiltere ve ABD Almanya'yı yeniden silahlandırmak istemesine karşın Fransa, Almanlara yönelik tarihsel çekinceleri nedeniyle kolektif bir girişime daha sıcak bakmıştır. Bu noktada Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından hazırlanan plana göre Almanya'nın kendi ordusunu kurmanın yanı sıra Avrupa çapında bir savunma topluluğu kurulması öngörülmüştür. Bu planın temel esprisi Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne karşı savunmasız bırakılmasını önlemekle birlikte yeniden bir tehdit oluşturacak şekilde güçlenmesini de engellemektir (Ruane, 2000, s.153). Neticede Almanya'nın benimsediği "Sivil Güç" ve "Yalnız Başına Asla" konsepti sözü edilen bu her iki çekinceye Almanya tarafından bir cevap niteliği taşımaktadır. Avrupa Savunma Topluluğu hayata geçirilememiş olsa bile Almanya'nın bu her iki konsepti günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. "Sivil Güç" konsepti militarist bir tarihsel geçmişe sahip olan Almanya'da orduyu demokratik kurumların gerisine iterken "Yalnız Başına Asla" konsepti Almanya'nın uluslararası alanda yalnız başına hareket etmeyeceğinin bir teminatı olarak önceki konsepti tamamlayıcı bir işlev görmektedir. Bu kapsamda Almanya'nın Soğuk Savaş yıllarından itibaren dış politikasının *Sağduyulu Pasifizm (Prudential Pacifism)* olduğunu söyleyebiliriz.

Almanya'nın Batı Politikasının dışında izlediği diğer bir politika ise Willy Brandt döneminde (1969-1974) başlatılan *Doğu Politikasıdır (Ostpolitik)* (Best vd., 2015, s.307). Bu kapsamda Demokratik Alman Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya ile antlaşmalar imzalanmıştır. İki kutbun Birleşmiş Milletler (BM)'de karşılıklı vetosu ile engellenen Federal Almanya Cumhuriyeti ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin BM'ye katılımı, antlaşmalar yoluyla bahsi geçen bu ülkelerin birbirini fiilen (de facto) tanınmasıyla 1973'te gerçekleşmiştir. Brandt döneminde bu çerçevede gerçekleşen diğer önemli gelişme ise, Avrupa Politik İşbirliği Antlaşması'nın imzalanmasıdır.

Almanya, Willy Brandt döneminden sonra da çevresinde güvenliğini sağlamaya yönelik girişimlerine devam etmiştir. 1975'te imzalanan Helsinki Nihai Senedi ile Detant Dönemi'nin devamlılığını da sağlamak üzere Varşova Paketi ve Batı Bloğu arasında tansiyonun düşük tutulması ve II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa düzeninin

karşılıklı tanınması kararlaştırılmıştır. Böylece kutuplar arası ilişkilerin geliştirilmesi, soğuk savaşın sinir merkezlerinden birini oluşturan Almanya'nın yakın çevresini daha güvenli hale getirmiştir.

3. SOĞUK SAVAŞ YILLARINDA ALMAN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN YENİDEN YÜKSELİŞİ

Alman siyasi tarihi dikkate alındığında Alman İmparatorluğu'nun *Dünya Politikası (Weltpolitik)* ile Nazilerin *Dünya Gücü (Welthmacht)* politikası arasında bir süreklilik bulunduğunu düşünmek hiç de zor değildir. Nitekim Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nın ardından "doymuş bir iktidar" görünümü taşımadığını düşünen Storer (2015, s.48), Savaş sonrası Barış anlaşmasını revize etme çabasını Weimar Cumhuriyeti'nin tek dış politikası olarak nitelemektedir.

Nitekim Weimar Almanya'sında Birinci Dünya Savaşı öncesi koşullara yeniden dönmek, Nazi dış politikasında ise bunu da aşan biçimde tarihi yeniden tekrarlamak isteği ve hevesi Alman dış politikasının ve uluslararası siyasetinin temel motivasyonu olmuştur.⁵ Bize göre 2016 yılında yayımlanan Alman Ulusal Güvenlik Stratejisi (Weißbuch) belgesinin arka kapağında Prusya kralı II.Friedrich Wilhelm tarafından yapılmış olan Brandenburg Kapısı'nın resmine yer verilmesi bu tarihsel sürekliliği gösteren bir sembol olarak seçilmiş ve oraya yerleştirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya Doğu ve Batı Almanya biçiminde bölünmüş, Batı Almanya, ABD ve müttefikleri tarafından kontrol edilirken Doğu'da Sovyetler Birliği'nin güdümünde sosyalist bir devlet kurulmuştur. 1945'ten 1949 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kurulmasına kadar geçen yıllar ise Almanların tarihsel onuruna ters düşen bir işgal tüzüğü altında yaşanan zor yıllardır. Çünkü Savaş sonu oluşturulan yapı ülkenin Nazi düşüncesinden arındırılması (Denazification/ Entnazifizierung), askeri güçlerin sınırlandırılması (Demilitarization) ve federatif bir yapı ile adem-i merkeziliğin esas alınması (Decentralization) nedeniyle egemenliği galip devletlerce sınırlandırılmış bir devlettir.

1949 yılında Federal Almanya kurulmuş ve Federal Meclis seçimleri gerçekleşmiştir. Şansöyle Adenauer'in yönetimindeki koalisyon hükümeti döneminde işgal tüzüğü yavaş yavaş yürürlükten kaldırılırken Petersburg

---

⁵ Hitler kendi dönemini Üçüncü Reich olarak adlandırmaktadır. Birinci Reich 962-1806 arası Kutsal Roma İmparatorluğu, İkinci Reich 1871-1918 arası Alman İmparatorluğu olarak düşünülmüştür.

Anlaşmasıyla Federal Almanya'nın uluslararası örgütler yoluyla Batıya yeniden entegre olmaya başladığı görülmektedir (Kinder ve Hilgeman, 2011, s.115).

Kuruluşun ardından savaşın ve işgalin yarattığı travmatik etkileri atlatmaya çalışan Federal Almanya, dış politikasını *Sivil Güç (Zivilmacht)*" ve *Yalnız Başına Asla (Nie Wieder Alleine)* konseptiyle belirlemiştir. Alman dış politikasının tarihsel konsepti her ne kadar *Dünya Politikası (Weltpolitik)* ve *Dünya Gücünden (Welthmacht) Sivil Güç'e (Zivilmacht)* doğru evrilmiş olsa da neticede bir *güç (macht)* olma iddiasını korumuş olması dikkat çekicidir. 1950'de Kore Savaşı sonucu bir Avrupa Ordusu çerçevesinde Almanya'nın savunmaya katkı konusu tartışılmış, 1952'de ise İşgal Tüzüğü tamamen kaldırılarak Federal Almanya, Avrupa Savunma Topluluğu'na üye olmuştur. Dolayısıyla 1954 yılı Almanya'nın uluslararası politikaya özgüven dolu egemen bir devlet olarak yeniden katıldığı bir yıldır. Paris Anlaşmaları çerçevesinde ise ortak savunma amacıyla Almanya'nın NATO'ya ve BAB'a üye olması mümkün kılınmıştır.

Federal Almanya Şansöyesi Adenauer, anlaşmayı onayladıktan sonra Federal Almanya'nın işgal döneminin sona erdiğini ilan etmiş ve NATO üyeliği ile Batı'ya bağlılığın Almanya için doğru bir dış politika olduğunu açıklamıştır. Fakat Almanya'nın hala bölünmüş olması bağımsızlık konusunda bir çekince olarak kalmıştır (Küsters, 2018).

1956 yılında Savunma Bakanı Franz Josef Strauss döneminde NATO çerçevesinde Federal ordunun kurulmasına ilişkin anayasa değişikliği yapılmış ve genel askerlik yükümlülüğü getirilmiştir. Bununla birlikte Alman ordusu ancak 1964'te on iki tümen gücüne ulaşabilmiştir (Kinder ve Hilgeman, 2011, s.115). Almanya'nın yeniden askeri gücüne ulaşmasında ABD'nin desteğinin büyük etkisi olduğu görülmektedir. 1962 yılında ABD ve SSCB arasında yaşanan Küba Füze Krizi Amerikan savunma stratejisini biçimlendiren Sert Karşılık Doktrininin yerini Esnek Karşılık Doktrini'ne bırakmasına neden olmuş bu değişiklik konvansiyonel güçleri ve kara ordusunu ön plana çıkarttığından Fransa'nın çekincelerine rağmen Avrupa'da Almanya'nın stratejik önemi artmıştır (Best vd.,2015. s.307). 1967'de NATO Konseyinde kabul edilen Harmel Raporu ise Doğu ve Batı arasında, Almanya'nın parçalanmasını da içeren doğal olmayan durumun ortadan kaldırılmasını önermiş böylece Avrupa Detantı yaratacak politikaların önünü açmıştır. Harmel Raporu en çok Federal Almanya'nın dış politikasına yansımış ve iki Almanya'nın barışçıl yollarla birleştirilmesini amaçlayan *Doğu Politikası'nın (Ostpolitik)* uygulanmasına

fırsat vermiştir (Best vd., 2015. s.307). Bu koşullar altında gelinen 1969 yılında ise Federal Almanya, dış politika deklarasyonu ve uluslararası politika vizyonu niteliği taşıyan ulusal güvenlik strateji belgelerini (*Weissbuch*) yayımlamaya başlamıştır.⁶

1969 yılında yayımlanan bu ilk Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (Beyaz Kitap) Almanya'nın bütünlüğü, barış, NATO'ya bağlılık, uluslararası alanda Batı ile birlikte hareket etme ve nükleer silahlar konusunda isteksizlik ile Sovyetler Birliği'nden algılanan tehdidin vurgulanması gibi konuları içermektedir. 1970 yılında yayımlanan Beyaz Kitapta ise "barışa ancak onu koruyabilecek durumda olanların sahip olabileceği" ifadesinin yer alması Almanya için bir şeylerin değişmeye başladığının göstergesidir. Nitekim ardından ordunun modernizasyonu ve Alman ordusunun Esnek Karşılık Doktrini'ne göre yapılanması gerekliliğinin yer aldığı 1971-72 Beyaz Kitabı yayımlanmıştır (Pak, 2018. ss.36-45).

1970'li yılların başından itibaren Batı dışındaki dünya ile de ilgilenmeye başlayan Almanya, 1979 yılına gelindiğinde iki kutuplu yapılanmanın çok kutupluluğa evrilebileceği bu noktada Çin'in önemli bir güç olduğu ve Almanya'nın da uluslararası politikada daha fazla rol alması gerekliliği yönünde bir gelecek tahmininde bulunmuştur (BMWg,1979). Batı ittifakı içindeki ilişkilerini 1973 petrol krizinden sonra güvenliğin ötesine taşıyan Almanya, 1979 yılında Küresel Güney ve Kuzey tartışmalarına katılarak hammadde ve doğal kaynaklara erişimin güvenliğinin sağlanmasını Almanya için bir ulusal güvenlik meselesi olarak tanımlamış, gelişmekte olan ülkelerin iç düzen ve istikrarının önemine işaret etmiştir (BMWg.1979).

Yine 1979 *Beyaz Kitap'ta* NATO harcamalarının %59'unu karşılayan ABD'nin ardından %11,5 pay ile ikinci sırada yer aldığını belirten Almanya'nın bu vurgusu, Batı ittifakı içinde daha fazla söz hakkı olması gerektiğini hatırlatır niteliktedir (BMWg, 1979). Nitekim 1985 yılında Avrupa, NATO ve diğer ikili ilişkiler çerçevesinde çok yönlü bir dış politika izleyeceğini açıklayan Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ilk kez ikili anlaşmalar çerçevesinde bir güvenlik politikası izleyeceğini deklare etmiş oldu (BMWg, 1985).

1990'lı yıllar ise Almanya için 1954 yılından sonra geçirdiği ikinci bir dönüm noktasıdır. Çünkü SSCB'nin reform çabalarının başarısız olması üzerine 1989'da Doğu Avrupa ülkelerinde komünist partiler iktidarlarını kaybetmeye başladılar.

---

⁶ 1969'dan 2016'ya kadar toplam on altı adet Beyaz Kitap yayımlanmıştır.

Ardından Berlin duvarı yıkılmış ve SSCB ekonomik yardım alma umuduyla iki Almanya'nın birleşmesine onay vermiştir. 1991 yılında SSCB'nin dağılması üzerine eski Varşova Paktı üyesi ülkelerin Batı'ya eklenmesi konusunda Almanya'nın önemi artmıştır. Ayrıca Soğuk Savaşı'na sona ermesiyle de Müttefiklerin Almanya üzerindeki hakları sona ermiş ve Almanya egemen bir devlet haline gelmiştir (Woyke, 2000, ss.24–30 ; Aktaran: İnat, 2009, ss.4).

Almanya'nın uluslararası politikada değişen tutumu ve konumunu yansıtan diğer bir gelişme ise Yugoslavya'nın dağılması sürecidir. Başlangıçta AT ile birlikte Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünden yana olan Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığını ilan etmesi üzerine diğer AT ülkelerini beklemeden bu iki ülkeyi tanımıştır (Ülger, 2003, s.108). AT tarafından tanıma kriterlerine uyarlığın belirlenmesi amacıyla Yugoslavya hakkında rapor hazırlamakla görevlendirilen komisyonun raporunu beklemeden yapılan bu tanıma, Almanya'nın iç politikaya yönelik beklentilerin yanı sıra küresel liderlik talebi ve AT içinde ağırlık koyma çabası olarak yorumlanmıştır (Bağcı, 1994, s.53). Almanya'nın bu tutumu üzerine Sırlar Almanların Baltıklardan Adriyatik'e kadar bir nüfuz bölgesi oluşturmaya çalıştığını ileri sürerek Nazi dönemine gönderme yapan suçlamalarda bulunmuşlardır (Demirtaş, 2008, s. 344).

1994 yılına gelindiğinde ise artık Kamboçya, Irak, Yugoslavya ve Somali'de görev alan Alman ordusu ve dış politikasını küresel sorunlarla küresel ölçekte tanımlayan bir Almanya vardır. Dolayısıyla artık Almanya Avrupa entegrasyonunu derinleştirmeyi, NATO içinde Avrupa sütununu güçlendirmeyi ve transatlantik işbirliğini sağlamlaştırmayı kendisine hedef olarak belirlemiştir (BMWg, 1994) .

Dış politikasını *Yalnız Başına Asla* konsepti nedeniyle NATO, AB, BAB gibi uluslararası örgütler üzerinden tanımlayan Almanya, 1994 yılında BM'e olan ilgisini artırarak BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üye olarak kabul edilmesi yönünde talepte bulunmaya ve bu kapsamda kulis yapmaya başlamıştır (Schmidt, 2018).

Almanya'nın stratejik kültürünün nüksettiği yönünde önemli bir diğer gelişme 11 Eylül 2001 yılında ABD'ye yönelik terör saldırıları olmuştur. Terörle mücadele kapsamında Afganistan ve Afrika başta olmak üzere birçok bölgede ABD'ye destek veren Almanya, bu sınırsız dayanışmanın ABD'nin "maceralarını" kapsamadığını açıklayarak, Irak krizinde BM kararı olsa da Irak'a müdahaleye destek vermeyeceğini duyurmuştur. Ardından Amerika'nın bir bütün olarak Irak ve Ortadoğu için bir "savaş sonrası düzen" konusundaki düşüncesizliğini eleştiren

Almanya'nın bu açıklamalarıyla müttefiki olan ABD'yi oldukça şaşırttığını ifade eden Hacke, Almanya'nın Saddam Hüseyin'in yatıştırıcı diplomasisinden etkileneceği düşüncesiyle transatlantik bağımlı tehlikeye atarak yanlış bir hesap içine girdiğini ileri sürmüştür (Hacke,2002).

Almanya ise soğuk savaşın ardından uluslararası alanda politik koşulların değiştiğini ileri sürerek uluslararası sorunların çözümünde ABD gibi tek bir devletin ya da başat bir gücün girişimi yerine temel değerlere bağlı küresel yönetişimin önem taşıdığını vurgulamıştır. Bu kapsamda Avrupalıların yeni küresel sorunların savunucusu olduğunu ileri süren Almanya, ABD'nin uluslararası sorunlara olan yaklaşımının BM'in gücünü zayıflatıldığını düşünmektedir.

Yaşanan bu gelişmeler kapsamında Almanya'nın yeniden bir *Dünya Politikası (Weltpolitik)*'na dönüş yaptığı söyleyebiliriz. Fakat Almanya, *Dünya Politikası'nı* bu kez çok taraflılık ve *Gezegensel Sorumluluk Ahlakı (Planetarischer Verantwortungsethik)* adını verdiği ortak yaşam çıkarları üzerine kurguladığını ileri sürmektedir. (Hacke, 2002)'e göre bu yeni yaklaşımıyla Almanya kendisini dünya siyasetinde yeniden konumlandırmaya çalışmaktadır.

Soğuk savaş sonrası ortaya çıkan uluslararası sorunlar karşısında ABD zaman zaman güç politikası izlerken, Almanya'nın ekonomik ve sosyal politikalar üzerinden ve çok taraflı diplomasiyi tercih etmesi ABD ve Almanya arasındaki temel farklılıklardan biri haline gelmiştir. Bu bağlamda Almanya güvenlik politikasını ve ulusal çıkarlarını BM, NATO, AB, IMF, Dünya Bankası ve G8 gibi uluslararası ve ulusüstü (supranasyonal) kurumlar üzerinden şekillendirdiğine vurgu yapmaktadır (BMWg,2006).

Almanya, 2016 yılında yayımladığı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde uluslararası alanda ortaya çıkan transnasyonal terör, mülteci sorunları, siber saldırılar gibi yeni güvenlik sorunları karşısında Almanya'nın daha fazla sorumluluk alması gerektiğini ifade ederken, bu konuda Alman halkının isteksizliği Alman politikacıları yeni bir yaklaşım aramaya itmiş ve *Merkezden* ya da *Ortadan liderlik etme (Führung aus der Mitte)* gibi bir kavram geliştirmişlerdir.

Federal Savunma Bakanı Dr.Ursula Von der Leyen 51'inci Münih Güvenlik Konferansı'nda bu kavramın zayıf bir Almanya yerine daha güçlü bir Almanya'yı ön gördüğünü fakat bu gücün diğer devletler üzerinde hâkimiyet kurmak anlamına gelmediğini ifade etmiş, kavramın uluslararası sorunlara diğer ortaklarla birlikte

hareket etmeyi ve güçleri birleştirmeyi hatta birlikte savaşmayı içerdiğini açıklayarak adeta etrafını teskin etmeye çalışmıştır (Leyen, 2015).

Bu süreçte Almanya'nın Rusya ile olan ilişkileri 1990 yılında Gorbaçov ve Kohl arasında iki Alman devletinin birleştirilmesi yönünde başlayan görüşmeler üzerine eskinin rağmına olarak öncelikle karşılıklı bir güven arayışı üzerine tesis edilmeye başlamıştır. Sovyet liderinin birleşik Almanya'nın NATO'ya üye olmasını kabul etmesi üzerine 1994 yılında Rus askerleri Doğu Almanya'dan çekilmeye başlamıştır. Dönemin Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in, "Rus askerleri, Almanya'dan askeri tehdit gelmeyeceği inancıyla bugün evlerine dönüyor" şeklindeki sözleri, alkışlarla karşılanmıştı (Stütze, 2009). Bu dönemlerde Almanya ekonomik güçlük içindeki Rusya'ya destek olurken Rusya'da Almanya'yı uluslararası kuruluşlar nezdinde desteklemiş, örneğin Almanya'nın BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üye olma çabalarıyla ilgili kulis faaliyetlerinde olumlu tutum almıştı (Türk, 2010, s.335). Fakat 1994'ten sonra uluslararası alanda baş gösteren bir sistem arayışı, iki ülke arasındaki ilişkilere soğukluk olarak yansımıştır. Nitekim bu soğukluk Rusya Ukrayna arasında yaşanan krizle birlikte tehdit algısına dönüşmüştür. Öyle ki Almanya Rus saldırganlığının artması durumunda NATO Antlaşması'nın 5. maddesinin işletilebileceğinin ve 10. maddesi ile Ukrayna'nın NATO'ya dâhil edilerek Rusya'nın hareket alanının sınırlanabileceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur (BDV, 2016, s.8-9). Günümüzde Almanya ve Rusya karşılıklı ekonomik ilişkiler bağlamında bir uzlaşma zemininde ilerlemekle birlikte AB ve Rusya arasında ilişkiler konusunda Almanya, nükseden stratejik kültürüne paralel biçimde daha fazla öne çıkan bir figür olarak dikkat çekmektedir.

SONUÇ

Almanya Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun tarihsel olarak mirasçısı olduğunu düşünen bölgesel bir güçtür. Alman stratejik kültürü ise tarihsel olarak baskın, militarist, otoriter ve yayılcı niteliğe sahip, bununla birlikte eleştirel düşüncüyü içeren, uzlaşmaya ve gelişime açık bir karakter taşımaktadır (Ortaylı, 2018, s.83). Bu nitelikler Alman ırkını ortaya çıkartan sentez kombinasyondan (Yorulmaz, 2018) kaynaklandığı kadar, saldırıya açık, doğal korunaktan mahrum bir coğrafyanın eseri olduğu da düşünülebilir.⁷

Nitekim Almanya Bismark döneminde ulusal bütünlüğünü sağlamak için Avrupa'ya yönelik *Güç politikası (Matchpolitic)* izlemiş, daha sonra II. Wilhelm döneminde ise Almanya ihtiyaç duyduğu ekonomik kaynaklara ulaşabilmek

---

⁷ Bismarck 1888'de silahlı güç sayısının artışı ile ilgili yaptığı bir konuşmada Almanya'nın Avrupa'daki konumunun Almanları çalışmaya ve güçlü olmaya mahkûm ettiğini ifade etmiştir.

amacıyla *Dünya Politikası (Weltpolitik)* adı verilen yayılcı bir dış politikayı izlemeye başlamıştır. Yayılcı dünya politikası Almanya'yı Avrupa'nın büyük güçleriyle kaçınılmaz olarak karşı karşıya getirmiş, Hitler Döneminde ise bu politika, *Dünya Gücü (Welthmacht)* politikasına dönüşmüştür. Her iki politika arasındaki fark; Wilhelm'in *Dünya Politikası* askeri sanayiye dayalı ekonomi temelli bir nüfuz politikası iken Hitlerin *Dünya Gücü* politikası ise askeri işgale dayalı şovenist, yayılcı bir politikadır. Her ikisinin ortak yanı ise neticede birer güç politikası olmalarıdır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda egemenliğini kaybeden Almanya galip devletlerin ağır barış koşulları altında ve Almanya'nın tarihsel onuruna ters düşen bir "işgal tüzüğü" altında yaşamak zorunda bırakılmış ve stratejik kültürü baskılanarak kontrol altına alınmıştır. Almanya'nın yüz yüze kaldığı bu ağır koşullar Alman toplumunda sosyopolitik bir travmaya neden olmuştur. Bu durum Alman stratejik kültürü üzerinde bir durumsal determinizme neden olarak Alman stratejik kültürünü anti-militarist bir karaktere dönüştürdüğü düşünülmektedir. Nitekim bu dönüşüm doğrultusunda Federal Almanya dış politikasını *Sivil güç (Zivilmacht)* ve *Yalnız başına asla (Nie wieder alleine)* konseptiyle açıklamıştır. *Sivil güç* konsepti her ne kadar Almanya'yı militarist geçmişinden koparma çabasını ifade etse de aslında Almanya'nın bir güç olma iddiasını da korumaktadır. Nitekim Soğuk Savaş yıllarının başında NATO, AT ve BAB gibi uluslararası kuruluşlar içinde yer alarak bir ittifak tutumu izleyen Almanya, zaman içinde ekonomik açıdan gelişip geçmişe ait yaralarını sardıkça uluslararası politikada daha fazla inisiyatif kullanma eğilimine sahip olmuştur.

Soğuk savaş yıllarında Doğu Avrupa'da komünizmin yayılma riski ve Almanya'nın Varşova Paktı üyelerine komşu olması Avrupa'nın savunması açısından Almanya'ya yönelik uygulanan kontrol ve denetimin gevşetilmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda ordusunu yeniden oluşturan Almanya, 1969'dan itibaren Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri yayımlamaya başlamış ve ittifak tutumunun yanı sıra bireysel olarak uluslararası sorunlara ilgi göstermeye başlamıştır. 1970'li yılların sonlarına doğru ABD'nin küresel hegemonyasındaki zayıflığı sezen Almanya, dış politikasını Avrupa ve NATO dışındaki ülkelerle de ikili ilişkilerini geliştirmeye başlayarak proaktif bir düzleme çekmiştir.

Soğuk savaşın sona ermesinin ardından Doğu Almanya ile birleşerek ulusal egemenliğini sağlayan Almanya, 1990'lı yıllarda uluslararası operasyonlara askeri destek vermeye başlamış ve BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üye olarak katılma

arzusunu ifade etmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinden sonra ise Almanya, ABD'nin uluslararası alanda bir hegemon olarak tek başına hareket etmesini eleştirmiş ve Avrupa içindeki konumunu güçlendirirken Avrupa Birliği'ni derinleştirmeye çalışarak ABD'ye karşı dengeleyici bir güç unsuru oluşturma çabası içine girmiştir. Bu kapsamda yeniden *Dünya Politikası (Weltpolitik)* uygulamaya başlayan Almanya, bu politikasını “Gezegensel bir sorumluluk ahlakına” dayandırarak *sivil güç* olma iddiasını da Batı'ya karşı sürdürmektedir.

Postmodern dönemde ortaya çıkan transnasyonal terörizm, siber saldırılar ve mülteci krizleri gibi güvenlik sorunları karşısında ise savunmacı bir reflekse bürünen Batı dünyası ile birlikte Almanya, sadece bölgesinde değil uluslararası alanda da daha fazla inisiyatif alma arzu ve eğilimindedir. Bu kapsamda *Merkezden Liderlik Etme (Führung aus der Mitte)* konseptini geliştirerek etrafındaki diğer güçleri kendisinin merkezinde bulunduğu bir alanda konsolide etmeye çalışmaktadır.

Tüm bu gelişmeler kronolojik olarak incelendiğinde Almanya'nın ekonomik kapasitesine ve tarihsel derinliğine dayalı olarak uluslararası politikada bir “güç” olarak algılanmayı ve kendisine yer verilmesini bir hak olarak gördüğü sonucunu çıkartabiliriz. Bu doğrultuda Birinci ve İkinci Dünya Savaş'ları sonrasında baskılanan Alman stratejik kültürü her koşulda güç olma arzu ve özelliğini koruyarak Almanya'nın günümüz uluslararası sisteme proaktif bir dönüş yapmasına neden olmuştur. Bu kapsamda Almanya'nın dış politikası ve uluslararası sistemin geleceği ile ilgili çalışmalarda Almanya'nın stratejik kültürü ve bu kültürün devinim yönü ile uluslararası politikaya olası etkileri dikkate alınmalıdır.

Soğuk savaş sonrası henüz netleşmemiş bir uluslararası sistem arayışının bir güçler dengesi doğuracağı ve Almanya'nın yeni uluslararası sistem içinde bu güçlerden biri olarak yer alacağı öngörülmektedir. Küresel ekonomiye olan katkısını uluslararası sorunlarda söz sahibi olmak için bir gerekçe olarak gören Almanya'nın bilinçaltı ayrıca nükseden stratejik kültürünün tetikleyici etkisi altındadır. Bu nedenle Almanya baskılanmış bir siyasal potansiyelin yeniden baskın bir siyasal bilince dönüştüğü bu sürecin sonunda uluslararası politikanın önemli bir aktörü olarak yer alacaktır.

KAYNAKÇA

- Almond, G. ve Verba (1963), S. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press,.
- Bağcı, H. (1994), Balkanlar (1991-1993) *Güvenlik Politikası ve Risk Analizi*, Ankara: Dış Politika Enstitüsü
- Best, A., Hanhimaki, M., Jussi, M., Joseph, A.;Schulze, K. E. (2015) *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. Edited by Taciser Ulaş Çev. Belge. 2nd ed. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- BMWg. (1979),“Weißbuch 1979 Zur Sicherheit Der Bundesrepublik Deutschland Und Zur Entwicklung Der Bundeswehr.” Bonn, 1979.
- BMWg. (1985), “Weißbuch 1985 Zur Lage Und Entwicklung Der Bundeswehr.” Bonn.
- BMWg. (1994), “Weißbuch 1994 Zur Sicherheit Der Bundesrepublik Deutschland Und Zur Lage Und Zukunft Der Bundeswehr.” Berlin.
- BMWg. (2006), “Weißbuch 2006 Zur Sicherheitspolitik Deutschlands Und Zur Zukunft Der Bundeswehr.” Berlin,.
- Booth, K. (2005) “Strategic Culture: Validity and Validation.” *Oxford Journal on Good Governance* 2/1, pp.25–28.
- Brechenmacher, T. (2010), *Die Bonner Republik: Politisches System Und Innere Entwicklung Der Bundesrepublik*. 13th ed. Berlin: Bebra Verlag.
- Czempiel, E. O. (2002), “Determinanten Zukünftiger Deutscher Außenpolitik.” *Aus Politik Und Zeitgeschichte* . <http://www.bpb.de/apuz/25570/determinanten-zukuenftiger-deutscher-aussenpolitik?p=all>. (Erişim tarihi: 14.02.2018).
- Dennis, R. S. (2018), “Germany Is Pitching for a Seat on the UN Security Council – Here’s Why.” *The Conversation*. <https://theconversation.com/germany-is-pitching-for-a-seat-on-the-un-security-council-heres-why-95268> (Erişim tarihi: 14.02.2018).
- Fischer, J. (1994). *Risiko Deutschland: Krise Und Zukunft Der Deutschen Politik*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.
- Gray, C. S. (1999) “Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back.” *Review of International Studies* 25/1, pp: 49–69.

- Hacke, C. (2002), "Die Außenpolitik Der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz Und Perspektiven." Bundeszentrale für Politisch Bildung, <http://www.bpb.de/apuz/26588/die-aussenpolitik-der-regierung-schroeder-fischer-zwischenbilanz-und-perspektiven?p=all> (Erişim tarihi: 21.03.2018).
- Harnisch, S. (2012), "German Foreign Policy: Gulliver's Travails in the 21st Century." In *Foreign Policy in Comparative Perspective: Influences on State Behavior*, (edited by J. S. Lantis and M. T. Snarr R. K. Beasley, J. Kaarbo), Los Angles: SAGE Publications, pp.71–93.
- Hyde-Price, A. (2001), "Germany and the Kosovo War: Still a Civilian Power?" 10/1, pp. 19–34.
- Johnston, A. I. (1999), "Strategic Cultures Revisited: Reply to Colin Gray." *Review of International Studies* 25/3, pp.519–23.
- Katzenstein, P. J. (1997), *The Culture of National Security, Norms and Identity in World Politics*. Colombia: Colombia University Press.
- Kinder, H. ve Werner, H. (2011), *Dünya Tarihi Atlası*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Küsters, H. J. (2018), "Pariser Verträge 1955." Konrad Adenauer Stiftung, <https://gir.im/https://www.konrad-adenauer.de/stichworte/aussenpolitik/pariser-vertraege-1955>. (Erişim tarihi: 19.04.2018)
- Lantis J. (2002), "Strategic Culture and National Security Policy." *International Studies Review*, 4/3, pp. 87–113.
- Lantis, J. (2002), "The Moral Imperative of Force: The Evolution of German Strategic Culture in Kosovo." *Comparative Strategy* 21/1, pp.21–46.
- Leyen, U. von der.(2015), "Manuskript Der Rede Der Bundesministerin Der Verteidigung, Dr. Ursula von Der Leyen, Anlässlich Der 51. Münchner Sicherheitskonferenz," https://www.security-finder.ch/fileadmin/dateien/pdf/studien-berichte/Redemanuskript_BMin_von_der_Leyen_MSC_2015.pdf (Erişim tarihi: 14.02.2018).
- Leyser, K. J. (2018), "Germany." *Encyclopedia Britannica*, 2018. <https://www.britannica.com/place/Germany>.
- Longhurst, K. (2000). "Strategic Culture: The Key to Understanding German Security Policy?," Birmingham University.
- Macmillan, A. (1996), "Strategic Culture and British Grand Strategy 1945-1952." University of Wales,.

- Neumann, I.B., and Heikka, H. (2005) "Grand Strategy, Strategic Culture, Practice: The Social Roots of Nordic Defence." *Cooperation and Conflict* 40/1, pp.5–23.
- Ortaylı, İ. (2018), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, (17.baskı). İstanbul: Kronik Yayınları.
- Pak, E. B. (2018), "Almanya'nın Ulusal Güvenlik Belgeleri Üzerinden Alman Stratejik Kültürü'nün Analizi." (Y.Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Ruane, K. (2000), *The Rise and Fall of the European Defence Community*. UK: Palgrave Macmillian Publication.
- Roskin, M.G. (2014), *Çağdaş Devlet Sistemleri*. (7'nci baskı), Ankara: Adres Yayınları.
- Snyder, J. L. (1977), "The Soviet Strategic Culture: Implications for Nuclear Options." Santa Monica/California.
- Stolberg, A.G. (2012). "How Nation-State Craft National Security Strategy Documents." *U.S. Army War College Strategic Studies Institute*, 1–153. <http://publications.armywarcollege.edu/pubs/2201.pdf>. (Erişim tarihi: 07.04.2018)
- Storer, C. (2015), *Weimar Cumhuriyetinin Kısa Tarihi* (çev.Sedef Özge). 2. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stützel, P. (2009), "Almanya-Rusya ilişkilerinin tarihsel arka planı", <https://www.dw.com/tr/almanya-rusya-ili%C5%9Fkilerinin-tarihsel-arka-plan%C4%B1/a-4491082>, (Erişim tarihi: 10.10.2019).
- Türk, F. (2010), "Boris Yeltsin Dönemi'nde Rus-Alman İlişkileri [1992-2000] Kültür Ve Ekonomi", *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, C.20, s.1, ss.333-352
- Uçarol, R. (2013), *Siyasi Tarih*. Ankara: Der Yayınları.
- Ülger, İ. K. (2003), *Yugoslavya Neden Parçalandı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- BDV (Bundesministerium der Verteidigung), (2016), *Weissbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, Berlin, ss. 8–9.
- Woyke, W. (2000), *Handwörterbuch Des Politischen Systems Der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Yorulmaz, N. (2018), *Büyük Savaşın Kara Kutusu*. İstanbul: Kronik Kitap.